N:o 26.

Ank. till Riksd. kansli den 15 februari 1895, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af såväl Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen å sjette hufvudtiteln, under rubriken extra anslag, gjorda framställningar rörande statens jernvägstrafik och statens jernvägsbyggnader som med afseende derå inom Riksdagen väckta förslag.

(R. A.)

Statens jernvägstrafik.

1:o.

I statsverkspropositionen har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för år 1896 anvisa, å riksstatens sjette hufvudtitel, *till utförande af nya byggnader och anläggningar vid statens jernvägstrafik äfvensom till inköp och förändrad inredning m. m. af hotellbyggnaderna m. m. vid Bollnäs station* 473,000 kronor.

Herr friherre *Klinckowström* har i en inom Första Kammaren väckt motion (n:o 14) yrkat, att Riksdagen ville besluta att nedsätta detta anslag till 300,000 kronor.

Af det vid ofvan berörda proposition fogade utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 14 sistlidne januari inhemtas, att jernvägsstyrelsen i skrifvelse af den 21 november 1894 hos Kongl. Maj:t hemstält om ett anslag för år 1896 af 530,000 kronor till *nya byggnader och anläggningar,* att användas på följande sätt:

Vid Hallsberg: uppförande af ett hus innehållande ett filialförråd, en mindre verkstad, pumpstation, 10 öfverliggningsrum för maskinafdelningspersonal samt bostad för en vagnförman ..... kr. 48,500: —

På styrelsens framställning i slutet af år 1891 beviljade Kongl. Maj:t för år 1893 anslag för utvidgning af Hallsbergs stations spårsystem, nedläggning af en vändskifva samt för anskaffning af derför erforderlig mark. Då nu flera af de vid stationen befintliga äldsta, af korsvirke och tegel uppförda lokomotivstallen vore i sådant skick, att de inom de närmaste åren måste ombyggas, hade styrelsen, för att inom det gamla stationsområdet bereda ökadt utrymme för den egentliga trafikens behof, för afsigt att vid ombyggnaden förlägga dessa stall till det nya området vester om stationen. Men för detta ändamål vore det äfven nödvändigt att der uppföra hus med de lokaler, som ofvan omförmälts, hvilket, förutom tillgodoseende af tjenstens kraf, jemväl skulle i ekonomiskt afseende vara förmånligt i så måtto, att derigenom skulle vinnas en besparing i nu utgående årliga hyresbelopp af omkring 3,000 kronor.

Vid Odensberg: utvidgning af spårsystemet ..... » 1,700: —

Vid Karlsby: » » » ..... » 9,500: —

Vid Nässjö: uppförande af stall för 4 lokomotiv » 24,000: —

» » uppförande af kolbås med tillhörande spårutläggning för att förekomma utgifter och afhjelpa olägenheten deraf, att en större mängd af de vid stationen för lokomotiven erforderliga stenkol af brist på tillräckligt antal dylika bås måste först uppläggas vid Elmhult och sedan derifrån efter hand transporteras till Nässjö. Kostnaderna för kolbåsens uppförande jemte tillhörande spårläggning och terrassering för denna vore beräknade till 43,500 kronor, men då styrelsen ansett, att arbetet lämpligen kunde utföras under två år, begärdes för 1896 endast ..... » 22,000: —

Vid Hästveda: utvidgning af spårsystemet ..... » 3,000: —

Vid Lund: uppförande af en gångbro tvärs öfver

Transport kr. 108,700: —

Transport kr. 108,700: —

bangården vid den gata, som i banans plan söder om stationshuset korsade bangården ..... » 6,000: —

Den år från år växande rörelsen af tåg och vagnvexlingar å stationen gjorde en dylik gångbro nödvändig för att tillgodose säkerheten till lif och lemmar för den stora mängd fotgängare, som dagligen passerade jernvägsspåren å den omnämnda gatan. Den jemförelsevis ringa kostnaden för gångbrons uppförande komme inom ganska kort tid att godtgöras statsverket genom indragning af åtminstone en bland de stationskarlar, som nu bestridde bevakningen af omhandlade gatukorsning.

Vid Tomteboda: uppförande af en vagnreparationsverkstad med erforderlig spårläggning ..... » 155,000: —

Vid Broddbo: utvidgning af spårsystemet ..... » 1,000: —

Vid Kilafors: » » » ..... » 4,200: —

Vid Bollnäs: » » » ..... » 4,300: —

Vid Bräcke: tillbyggnad af lokomotivstallbyggnaden för erhållande af dels stallrum för 4 lokomotiv ..... » 24,000: —

dels 5 öfverliggningsrum för maskinafdelningspersonal samt dessutom behöfliga förrådsrum, smedja och ett mindre expeditionsrum ..... » 11,000: —

Genom anskaffning af omförmälda öfverliggningsrum, som vore behöfliga för att personalen måtte kunna bo i närheten, vunnes en besparing i nu utgående afgifter för hyrda rum och ersättning för nattlogis åt tågpersonal af omkring 1,000 kronor om året, förutom hvad som kunde vinnas derigenom att 3 af maskinafdelningspersonal nu disponerade rum i jernvägens betjeningshus å stationen blefve lediga att användas för stationsbetjening, som jemväl borde bo i stationens närhet och för hvilken tillräckligt med bostäder ej funnes.

Vid Bräcke: uppförande af ett oljegasverk med maskinerier och ledningar för anskaffning af gas till personvagnarnes belysning ..... » 38,000: —

Dylikt gasverk funnes ej vid någon station norr

Transport kr. 352,200: —

Transport kr. 352,200: —

om Stockholm, men vore behöfligt för personvagnars förseende med gas i tågen såväl å tvärbanan genom Jemtland som ock i de å norra stambanan ofvan Bräcke, hvilka vagnar i allmänhet icke framginge till Stockholm.

Vid Östersund: tillbyggnad af reparationsverkstaden för att bereda utrymme för underhåll af personvagnar ..... » 11,500: —

Vid Storlien: tillbyggnad af godsmagasinet, som till följd af ökning under de senare åren af från Norge ankommande genomgående gods, som måste tullbehandlas i magasinet, visat sig otillräckligt ..... » 3,000: —

Å Svartön vid Luleå: tillbyggnad af maskiningeniörens expedition samt uppförande af bostäder för en 1:ste stationsskrifvare, 1 lokomotivförareförman och 4 stationskarlar, hvilka till följd af de alltjemt ökade göromålen och den utsträckta tjenstetiden ständigt måste finnas å Svartön och för hvilka bostäder der icke funnes ..... » 28,000: —

Å Svartön och vid *Gellivare:* uppförande af stall för 10 lokomotiv ..... » 50,000: —

Vid Gellivare: uppförande af kolbås samt nedläggning af vändskifva med tillhörande spår ..... » 21,000: —

Samtliga här omnämnda anläggningar å Svartön och vid Gellivare betingades af den högst betydliga ökning i malmtrafiken, som redan inträffat och fortfarande syntes vara att förvänta. Under det att den å Gellivarebanan 1893 transporterade qvantitet malm in alles uppgick till 306,315 ton, hade till oktober månads utgång i år redan transporterats 513,630 ton och torde under årets två sista månader komma att transporteras ytterligare omkring 86,370 ton.

Till fullföljande af anordningar för vexelförreglings- och förbättrade signalapparater vid stationer å bandelar, på hvilka snälltåg framginge ..... » 50,000: —

Diverse arbeten ..... » 14,300: —

Summa kr. 530,000: —

Enligt hvad styrelsen i sin ofvan omförmälda skrifvelse upplyst, är den föreslagna spårutvidgningen behöflig, vid Hästveda och Broddbo hufvudsakligen för att bereda längre spår för de långa tågen, som mötas vid stationen, vid Karlsby såväl af nu angifna skäl som ock för att skaffa erforderligt utrymme för godstrafikens skötande och vid de öfriga stationerna, Ödensberg, Kilafors och Bollnäs, företrädesvis af sistnämnda anledning, men äfven — vid Kilafors och Bollnäs — för att bereda plats för genomgående godsvagnar. Lokomotivstallen vid Nässjö och Bräcke anser styrelsen erforderliga för lokomotivtjenstens ändamålsenliga ordnande, och om tillbyggnaden af reparationsverkstaden vid Östersund har styrelsen anfört, att den nödvändiggjorts genom de nya tågförbindelserna mellan Stockholm och mellersta Norrland samt bogiematerielens ökning.

Af skäl, som återfinnas i statsrådsprotokollet, har departementschefen funnit sig icke böra förorda, att den ifrågasatta reparationsverkstaden vid Tomteboda redan nu beslutes, och har i anledning deraf Kongl. Maj:t minskat det af jernvägsstyrelsen begärda anslaget med det för nämnda verkstadsanläggning afsedda belopp, 155,000 kronor, samt följaktligen af Riksdagen för år 1896 äskat allenast 375,000 kronor såsom anslag till nya byggnader och anläggningar vid statens jernvägstrafik.

Till detta anslagsbelopp har Kongl. Maj:t emellertid föreslagit att lägga en summa af 98,000 kronor *för inköp och förändrad inredning af en hotellbyggnad vid Bollnäs.*

Såsom af statsrådsprotokollet inhemtas, har denna framställning föranledts af en utaf hustru Wilhelmina Skogh, född Wahlgren, till Kongl. Maj:t ingifven skrift, hvari hon anhållit, att Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta proposition om inlösen för statens räkning af sökandens för restaurations- och hotellrörelsen vid Bollnäs station afsedda byggnader och anläggningar jemte ett tomtområde derstädes om 15,000 qvadratfot, benämndt Annexet n:o 1, eller den del af dessa byggnader m. m., som pröfvades böra till inlösen ifrågakomma.

Af den i statsrådsprotokollet intagna utförliga redogörelsen för ifrågavarande ärende framgår, bland annat:

att, sedan arbetena å norra stambanan fortskridit så långt, att tiden närmade sig för trafikens framdragande till Bollnäs, och det blifvit bestämdt, att nattstation derstädes skulle inrättas, mellan styrelsen för statens jernvägstrafik och gästgifvaren Per Larsson den 7 december 1877 upprättats kontrakt om uppförande af en hotell- och

restaurationsbyggnad på statens jernvägstrafiks mark vid Bollnäs station samt om hotell- och restaurationsrörelsens bedrifvande m. m.;

att genom detta kontrakt — hvars hufvudsakliga bestämmelser finnas återgifna i statsrådsprotokollet — till Larsson inom Bollnäs stationsområde mot årlig afgift af 128 kronor upplåtits en areal af 12,800 qv.fot, å hvilken tomt och å annan i kontraktet angifven plats det ålåge Larsson att uppföra en hotell- och restaurationsbyggnad i enlighet med ritningar, godkända af styrelsen, hvarjemte Larsson å plats, som framdeles blefve af styrelsen bestämd, skulle uppföra en uthusbyggnad;

att Larsson skulle, utöfver den bestämda tomthyran, för rättigheten att hålla restaurationsrörelse till statens jernvägstrafiks enke- och pupillkassa erlägga en årlig afgift af 120 kronor, hvilken afgift kunde i viss ordning förhöjas;

att, sedan Larsson utfört omnämnda hotell- och restaurationsbyggnad, den 1 maj 1881 till kontraktet gjorts ett tillägg, hvarigenom Larsson berättigades att i enlighet med af styrelsen för statens jernvägstrafik godkända ritningar tillbygga restaurationshuset, för hvilket ändamål till honom uppläts ytterligare ett jordområde af 169 qvadratmeter, under vilkor: att tomthyra för detta område erlades med 20 kronor 28 öre för år; att från och med samma dag tomthyran för det äldre området af 12,800 qvadratfot skulle utgå med 135 kronor 36 öre; samt att i öfrigt för tillbyggnaden samma bestämmelser skulle till alla delar gälla, som genom kontraktet af den 7 december 1877 vore fastställda för den äldre delen af byggnaden;

att den i kontraktstillägget omförmälda tillbyggnaden verkställdes af Larsson, som jemväl på angränsande mark af det honom tillhöriga hemmanet 8 öresland af Bro n:o 1, äfven kalladt Heden n:o 8, i Bollnäs socken uppförde en särskild uthus- och ekonomibyggnad;

att genom ett den 1 januari 1884 till kontraktet ytterligare gjordt tillägg bestämdes, att den fastställda afgiften för restaurationsrörelsen skulle från och med samma dag utgå med 300 kronor för år;

att, efter det Larsson sedermera aflidit, hans enka den 26 augusti 1884 till hustru Skogh försålt dels för en köpeskilling af 130,000 kronor omförmälda restaurations- och hotellbyggnad med den å nyssnämnda hemman 8 öresland af Bro n:o 1 uppförda ekonomibyggnaden jemte alla i dessa byggnader befintliga inventarier, dels ock 12,000 qvadratfot jord, belägen invid hotellet och hvarå berörda ekonomibyggnad var uppförd, emot en köpesumma af 50 öre qvadratfoten, hvarefter enkan Larsson den 4 oktober samma år på hustru Skogh öfver-

låtit det mellan styrelsen för statens jernvägstrafik och Larsson upprättade kontraktet med dertill hörande tillägg, hvilken öfverlåtelse den 11 i samma månad af styrelsen godkänts;

samt att enkan Larsson derefter till hustru Skogh den 1 november 1884 försålt ett område om 15,000 qvadratfot af kronoskattehemmanet n:o 1 i Bro, om åtta öresland, emot en köpeskilling af 50 öre qvadratfoten, eller tillsammans 7,500 kronor, med förklarande att uti nämnda 15,000 qvadratfot inginge de 12,000 qvadratfot af samma hemman, hvarom köpekontraktet af den 26 augusti 1884 handlade, hvilken från hemmanet Bro afsöndrade lägenhet erhållit namnet Annexet n:o 1.

I sin till Kongl. Maj:t stälda skrift har hustru Skogh uppgifvit, att, sedan hon till de resandes beqvämlighet utfört högst betydande förändringar och förbättringar vid hotell- och restaurationsbyggnaderna, dessa byggnader med tillhörande anläggningar och för restaurations- och hotellrörelsen använda inventarier egde ett värde, enligt 1892 års bokslut uppgående till 251,902 kronor 10 öre, hvarvid dock borde uppmärksammas, att en del rätt stora kostnader för anordningar vid Bollnäs blifvit bokförda på annan sökanden tillhörig rörelse, så att det kapital, sökanden nedlagt i de vid Bollnäs befintliga byggnader, anläggningar och inventarier, i sjelfva verket väsentligt öfverstege sistberörda belopp.

Hustru Skogh har härefter sökt ådagalägga, att det af kontraktets bestämmelser vore uppenbart, att vid dess upprättande å ömse sidor förutsatts att den tågordning, enligt hvilken Bollnäs bestämts till nattstation, skulle jemväl för framtiden bibehållas. Då emellertid allt sedan den 1 oktober 1893 en förändrad tågordning egt rum, enligt hvilken Bollnäs upphört att vara nattstation och Ånge i stället blifvit dertill utsedd, hade den betydande, förut för rörelsen nödiga hotellanläggningen i Bollnäs varit anlitad af allenast ett fåtal resande och gått med förlust, så att hela det kapital, som af sökanden blifvit deri nedlagdt, syntes, derest staten icke trädde emellan, komma att genom den förändrade tågordningen beröfvas sökanden. Det syntes sökanden dock som i detta fall giltiga skäl talade för en sådan statens mellankomst.

I detta hänseende har sökanden bland annat framhållit, att hotellanläggningarna vid Bollnäs haft till uteslutande ändamål att tillgodose sådana den jernvägsresande allmänhetens behof, som det varit jernvägsstyrelsens åliggande att fylla, och att, om icke enskild person, under förhastadt antagande att nattstationen skulle förblifva vid Bollnäs, låtit förmå sig att bekosta hotellanläggningen derstädes, styrelsen varit nödsakad att, hvad på en mängd orter annorstädes skett, med statsmedel utföra samma

anläggning, i hvilket fall staten vid den förändring i tågordningen, som nu inträffat, sjelf fått vidkännas den förlust, som deraf kunnat på anläggningen uppstå; att med hänsyn till de kostsamma anordningar till de resandes trefnad och beqvämlighet, som af sökanden vidtagits, resultatet af rörelsen varit sådant, att sökanden under den förflutna, relativt korta tiden icke på långt när kunnat intjena de nedlagda kostnaderna, i hvilket afseende åberopades en ansökningen bifogad, på sökandens bokföring öfver rörelsen vid Bollnäs grundad tablå öfver samma rörelse åren 1885—1892, utvisande, att från det sökanden öfvertagit rörelsen vid Bollnäs och intill 1892 års slut en förtjenst å rörelsen derstädes af tillsammans allenast 57,282 kronor 50 öre uppstått; att vid denna beräkning sökanden hvarken för sitt besvär med rörelsens ordnande och öfvervakande, kostnader för sökandens resor till och från Bollnäs eller andra sökandens personliga utgifter eller behof tillgodonjutit någon som helst godtgörelse; att, ehuru sökanden för sina personliga besvär och utgifter icke beräknat godtgörelse, hennes i byggnader och inventarier qvarstående, ointjenta kapital ännu uppginge till 194,619 kronor 60 öre; samt att, derest staten icke trädde emellan, sökanden sålunda, helst då de myckna inventarierna icke kunde realiseras till pris, som stode i skäligt förhållande till kostnaderna för deras inköp, skulle få vidkännas betydande förluster.

Beträffande den omfattning, hvari statens mellankomst i detta fall syntes böra ifrågakomma, har sökanden ansett, att inlösen borde ske af de för restaurations- och hotellrörelsen utförda byggnader och anläggningar, till hvilka sökanden hänförde jemväl det från enkan Larsson inköpta området om 15,000 qvadratfot, hvaraf en del erfordrats för uppförande af det uthus, hvartill jernvägsstyrelsen varit pligtig men ej i tillfälle upplåta plats.

Slutligen har sökanden i ansökningen förklarat sig villig att, i händelse inlösen komme till stånd, för en tid af tio år förhyra de lägenheter, som för den numera inskränkta restaurations- och hotellrörelsen kunde erfordras.

Öfver ansökningen har, på sätt af statsrådsprotokollet vidare inhemtas, jernvägsstyrelsen den 3 mars 1894 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande och deruti till en början framhållit, att någon skyldighet för staten att i nu förevarande fall träda emellan icke kunde förefinnas. Den förutsättning, hvarpå sökanden hufvudsakligen grundat den uppfattning, hon i detta afseende syntes vilja göra gällande, eller att vid kontraktets uppgörande då fastställda tågordning med nattstation i Bollnäs af båda parterna antagits komma att allt framgent

blifva rådande, kunde nemligen icke vara rigtig. Ty utom det att ingen jernvägsförvaltning i fråga om tågordningar kunde tilltro sig sjelf eller af andra tilltros ega befogenhet att träffa bestämmelser annat än för den närmaste tiden, måste i detta fall det pågående jernvägsbyggandet genom Norrland hafva gjort en förändring af tågordningen, hvarigenom nattstationen komme att flyttas längre norrut, mer än antaglig. Hvad särskildt sökandens ställning till frågan beträffade, så ansåge sig styrelsen för öfrigt böra påpeka, att vid den tid, då sökanden öfvertagit kontraktet, redan i tre år genom insättandet af sommarnattågen till och från Östersund en anordning egt rum, som under vissa månader af året upphäft Bollnäs egenskap af nattstation.

Men om också någon dylik skyldighet icke förefunnes, kunde, anför styrelsen vidare, å andra sidan icke förnekas, att åtskilliga omständigheter talade för billigheten af en statens mellankomst, i den mån sådan kunde ega rum, utan att statens ekonomiska intresse träddes för nära. Rigtigheten af sökandens påstående att, om kontrakt med enskild angående utförande af ifrågavarande hotellanläggning icke kunnat träffas, staten måst sjelf inlåta sig på byggnadsföretaget och att i sådant fall staten sjelf fått vidkännas den genom tågändringen uppkommande förlusten, läte sig icke bestrida. Flertalet af de kostsamma anordningar, sökanden vidtagit till de resandes trefnad och beqvämlighet, hade egt rum med styrelsens goda minne, i det att, på sätt sökanden erinrat, de uppgjorda förslagen blifvit för statens jernvägars räkning godkända. Det utmärkta sätt, hvarpå sökanden, enligt hvad styrelsen kunde vitsorda, skött den af henne bedrifna hotell- och restaurationsrörelsen, hade säkerligen icke heller varit utan sin betydelse för den norrländska trafikens tillväxt. Och att, om ingen uppgörelse träffades, hvarigenom sökanden kunde beredas tillfälle att frigöra någon del af sitt i hotellrörelsen nedlagda kapital, sökanden genom tågändringen komme att drabbas af en högst betydande förlust, syntes vara ställdt utom allt tvifvel.

Med afseende å sålunda anmärkta förhållanden hade styrelsen ansett sig böra ingå i undersökning, huruvida de till hotellanläggningen hörande lokaler, hvilka icke vore för den nuvarande inskränkta rörelsen erforderliga, skulle kunna för statens jernvägars ändamål tillgodogöras, samt till hvilket pris och under hvilka hufvudsakliga vilkor i öfrigt samma anläggning skulle kunna af staten öfvertagas, utan att staten derigenom tillskyndades någon afsevärd olägenhet i ekonomiskt afseende; och har styrelsen i dessa hänseenden anfört:

»Ifrågavarande hotellanläggning utgöres af:

a) *stora hotellet,* uppfördt af stående timmer i två våningar under tak af jernplåt samt innehållande i nedre våningen en glasveranda, två matsalar och sexton rum samt i öfre våningen tjugufyra rum;

b) *annexet,* uppfördt af stående timmer i en våning under asfalttak och innehållande åtta rum jemte åtta till bostadslägenheter oanvändbara, låga vindsrum;

c) *uthusbyggnaden,* hvilken är sammanbyggd med annexet samt uppförd af resvirke och bräder under asfalttak och hvilken innehåller iskällare, glasskrubb, mangel- och kolbod, tvättstuga, maskinrum, ved- och isbod, svinhus m. m. samt vind.»

»Vid Bollnäs station förhyras för statens jernvägars räkning för närvarande femton bostadslägenheter om tillhopa tjugufyra rum förutom kök mot ett sammanlagdt hyresbelopp af 3,040 kronor. Endast en af dessa lägenheter är något större, i det att den utgöres af tre rum och kök, hvaremot de öfriga innehålla dels två rum och kök, dels ett rum och kök.»

»Då det uppenbarligen icke kan vara lämpligt att i en byggnad af den beskaffenhet som det s. k. stora hotellet sammanföra en mängd små hushåll, kan styrelsen icke finna de i hotellanläggningen varande lokalerna i vidare mån användbara till bostadslägenheter åt den personal, för hvilken, enligt hvad nyss angafs, bostäder förhyras vid Bollnäs, än att i stora hotellet kan inredas en bostadsvåning om tre rum och kök samt i annexet fyra dylika om ett rum och kök. Deremot skulle till Bollnäs kunna förläggas den i Söderhamn nu befintliga baningeniörsexpeditionen, och i sådant fall kunde det då uppstående behofvet af bostäder åt en baningeniör och en öfverbanmästare samt af lokal för sjelfva expeditionen tillgodoses genom att för ändamålet disponera lägenheter i stora hotellet. Härigenom skulle de belopp, tillsammans 1,300 kronor, besparas, hvilka nu utgifvas för beredande i Söderhamn af lokal och bostäder åt ifrågavarande expedition och tjenstemän.»

»Postkontoret i Bollnäs, åt hvilket för närvarande lokal förhyres i sjelfva stationshuset för ett årligt belopp af 300 kronor, kunde vidare erhålla en synnerligt lämplig lokal i stora hotellets byggnad, hvarvid på samma gång en länge känbar brist på utrymme inom stationshuset för jernvägens räkning skulle afhjelpas. Slutligen skulle inom den del af stora hotellet, som icke erfordras för den inskränkta restaurations- och hotellrörelsen, kunna inredas ytterligare ett eller två rum, hvilka torde kunna uthyras till någon vid Bollnäs stationerad ogift jernvägstjensteman, som icke åtnjuter bostadsförmån in natura.»

»Vid ett öfverslag af de lägenheters värde, hvilka sålunda skulle

från hotell- och restaurationsrörelsen afskiljas, har styrelsen funnit, att genom de nu ifrågasatta anordningarna skulle kunna dels möjliggöras en inbesparing af nu utgående hyresmedel till belopp af 2,300 kronor, dels ock beredas en hyresinkomst af omkring 400 kronor.»

Hvad åter angår de lägenheter inom hotellanläggningen, hvilka fortfarande skulle för hotell- och restaurationsrörelsen disponeras, så skulle dessa förslagsvis utgöras af inom *stora hotellet:* nuvarande nedre våningens norra del till och med tredje klassens matsal jemte en i sydöstra utbyggnaden inrättad vinbod med derunder befintlig källare samt öfre våningens norra del till byggnadens halfva längd; inom *annexet:* de åtta vindsrummen; samt inom *uthusbyggnaden:* nuvarande iskällare, glasskrubb, mangel- och kolbod, tvättstuga, maskinrum, ved- och isbod samt svinhus äfvensom en del af vinden.

Vidare har styrelsen, med anmälan att sökanden i en till styrelsen ingifven skrift förklarat, att hon, under förutsättning att staten inköpte sjelfva hotellbyggnaden jemte lägenheten Annexet n:o 1 med derå uppförda byggnader för en köpeskilling icke understigande 100,000 kronor, vore villig att för en årlig afgift af 4,000 kronor under 10 års tid förhyra ifrågavarande lägenheter, hvarvid det naturligen derjemte skulle åligga sökanden att under hyrestiden bekosta allt invändigt underhåll af de till henne upplåtna lokalerna jemte de förändringar, som för rörelsens bedrifvande kunde blifva behöfliga i byggnadens inredning, erinrat, att vid beräkning af inköpets rentabilitet jemväl måste tagas i betraktande, att staten för de nya bostadslägenheternas och tjenstelokalernas inredning samt för uppförande af nödiga källare, vedbodar, tvätt- och bagarestuga samt afträden skulle komma att få vidkännas en utgift, som enligt uppgjordt kostnadsförslag skulle belöpa sig till omkring 8,000 kronor. Då emellertid i alla händelser på den sammanlagda inköps- och inredningssumman, 108,000 kronor, skulle kunna beräknas en årlig afkastning af omkring 6,700 kronor, kunde det ifrågastälda öfvertagandet af hotellanläggningen till det sålunda föreslagna pris icke anses innebära någon uppoffring för staten.

Med afseende härå och i betraktande af de ofvan anförda omständigheter, hvilka ur billighetens synpunkt talade för en statens mellankomst i förevarande fall, har styrelsen i underdånighet hemstält, det täcktes Kongl. Maj:t, med anledning af den underdåniga ansökningen, i proposition till Riksdagen föreslå Riksdagen att på extra stat anvisa ett anslag af 108,000 kronor till inköp för statens räkning af ifrågavarande hotellbyggnader vid Bollnäs station med tillhörande jordområde, eller den från 8 öresland Bro n:o 1 afsöndrade lägenheten Annexet

n:o 1, samt till delvis ändrad inredning och komplettering af byggnaderna, allt under förutsättning att sökanden förbunde sig att för en årlig hyressumma af 4,000 kronor samt på de vilkor, jernvägsstyrelsen i öfrigt funne skäligt föreskrifva, för en tid af tio år förhyra den del af de till det nuvarande hotellet hörande lägenheter, hvilken i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad ofvan angifvits kunde anses vara för den blifvande inskränkta hotell- och restaurationsrörelsen erforderlig.

Slutligen har jernvägsstyrelsen i en till chefen för civildepartementet aflemnad promemoria i ärendet meddelat, dels att sökanden förklarat sig villig sänka köpeskillingen till 90,000 kronor mot det att årliga hyresafgiften under tioårsperioden sänktes till 3,500 kronor, dels ock att för de staten tillhöriga jernvägshotell, hvilka vore med Bollnäs hotell mest jemförliga, nemligen hotellen vid Katrineholm och Hallsberg, årliga hyrorna vore bestämda, för det förra till 2,000 kronor och för det senare till 1,800 kronor.

För egen del har departementschefen anfört, att, på sätt jernvägsstyrelsen framhållit, någon skyldighet för staten att i detta fall träda emellan icke kunde anses förefinnas, och om det än kunde synas billigt att sökanden bereddes någon ersättning för sina uti hotellanläggningen nedlagda kostnader, skulle departementschefen, derest statens mellankomst icke kunde ega rum utan uppoffring, knappast hafva ansett sig allenast ur billighetshänsyn ega tillräcklig anledning att förorda en sådan mellankomst. Nu vore emellertid förhållandet, att det af sökanden senast gjorda erbjudande icke kunde anses för statsverket ofördelaktigt.

Enligt detta erbjudande skulle köpeskillingen utgöra 90,000 kronor, och då härtill lades de af jernvägsstyrelsen beräknade inrednings- m. fl. kostnader, 8,000 kronor, skulle statens utgift komma att uppgå till sammanlagdt 98,000 kronor. Då sökanden erbjudit sig att för den del af byggnaderna, som jernvägsstyrelsen ansett komma att fortfarande erfordras för hotell- och restaurationsrörelsen, för längre tid erlägga en årlig hyra af 3,500 kronor — ett erbjudande, som i betraktande af de hyror, hvilka erlades för staten tillhöriga jernvägshotell af ungefär samma omfattning som Bollnäs, torde få anses fullt antagligt — samt jernvägsstyrelsen beräknat att genom användande, på sätt styrelsen föreslagit, af öfriga delar af anläggningen skulle dels möjliggöras en inbesparing af nu utgående hyresmedel till belopp af 2,300 kronor, dels ock beredas en hyresinkomst af omkring 400 kronor, skulle alltså å ofvanberörda belopp, 98,000 kronor, kunna beräknas en årlig afkastning af omkring 6,200 kronor eller mer än sex procent.

Vid sådant förhållande funne departementschefen sig böra till-

styrka, att hustru Skoghs senaste anbud antoges, och då de för inköpet samt för den förändrade inredningen m. m. erforderliga medel torde böra utgå af anslaget till nya byggnader och anläggningar, borde alltså till det anslagsbelopp, 375,000 kronor, som beräknats för i jernvägsstyrelsens skrifvelse den 21 november 1894 upptagna arbeten, läggas nyssberörda belopp, 98,000 kronor, hvarigenom anslaget till nya byggnader och anläggningar skulle komma att uppgå till 473,000 kronor.

Utskottet, som icke haft något att erinra emot beviljande af omförmälda 375,000 kronor, har deremot ansett sig sakna giltig anledning att tillstyrka det föreslagna inköpet af ifrågavarande restaurations- och hotellbyggnader vid Bollnäs. Om det också å ena sidan icke må helt och hållet förnekas, att ett och annat kan — såsom jemväl skett — anföras för billigheten af en statens mellankomst i föreliggande fall, bör dock å andra sidan ej förbises, att, på sätt jernvägsstyrelsen erinrat, då nuvarande egarinnan öfvertog hotell- och restaurationsrörelsen i Bollnäs, dels redan under tre år bestått en sådan tåganordning, att Bollnäs egenskap af nattstation upphäfts under sommarmånaderna, dels det pågående jernvägsbyggandet genom öfre Norrland öfver hufvud gjort nattstationens flyttande längre norrut till en blott tidsfråga. Lika med chefen för civildepartementet har utskottet dessutom funnit statens mellankomst icke tillräckligt grundad allena i de billighetshänsyn, som derför åberopats, och till följd af denna sin uppfattning har utskottet ansett det tillhöra sig att i noggrant öfvervägande taga alla de omständigheter, som kunna öfva inflytande på frågans afgörande.

Dervid har utskottet icke kunnat frigöra sig från vissa betänkligheter af principiel art. Enligt utskottets mening bör nemligen staten ej uppföra eller förvärfva hotell vid sina jernvägsstationer i andra fall, än då sådant är oundgängligen nödigt för trafikens främjande, men detta lärer numera icke vara händelsen vid Bollnäs. Härtill kommer, att utskottet icke kunnat bortse från en olägenhet, hvilken alltid är förknippad med afsteg från en rigtig grundsats, nemligen den fara, som ligger deri, att det en gång medgifna undantaget skall draga med sig flera. Och i samma mån som på andra ställen förhållanden ega eller kunna komma att ega rum, jemförliga med dem vid Bollnäs, torde anspråk på statens mellankomst icke uteblifva, anspråk, med afseende å hvilka staten för visso skall finna sig försatt i en synnerligen ogynsam ställning, om den förut vid ett dylikt tillfälle gifvit efter.

Vidare har utskottet icke kunnat lemna obeaktadt, att jernvägs-

förvaltningens organisation jemte dermed sammanhängande förhållanden är under utredning af en komité, hvars uppdrag jemväl omfattar frågan om den vid statsjernvägarne anstälda personals aflönings- och bostadsförhållanden, samt att ett inköp af Bollnäs hotell i visst hänseende skulle kunna sägas gå komiténs förslag i förväg. Och äfven om det, efter skedd utredning, skulle befinnas ändamålsenligt att vid Bollnäs anskaffa bostadslägenheter åt en del af personalen och att vidtaga de öfriga af jernvägsstyrelsen ifrågasatta förändringar, genom hvilka hotellet delvis skulle finna användning för jernvägens behof, är ju ett inköp af hotellbyggnaderna icke af denna orsak erforderligt, ty i slikt fall torde öfverenskommelse om förhyrande af lokaler i desamma utan svårighet kunna träffas med egaren, hvilken derigenom af byggnaderna erhölle en inkomst, som den minskade hotellrörelsen icke förmådde lemna.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa:

a) att Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag må af Riksdagen på det sätt bifallas, att till utförande af nya byggnader och anläggningar vid statens jernvägstrafik för år 1896 å riksstatens sjette hufvudtitel anvisas ett belopp af 375,000 kronor;och

b) att genom utskottets hemställan under mom. a) herr friherre Klinckowströms ofvan berörda yrkande må anses besvaradt.

2:o.

Till *anskaffande af ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade jernvägar* har Kongl. Maj:t i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att bevilja ett anslag å 1,250,000 kronor samt deraf för år 1896 anvisa, å riksstaten utom hufvudtitlarne, 850,000 kronor.

I sin förut omnämnda motion har herr friherre *Klinckowström* yrkat, att af detta anslag måtte beviljas endast 600,000 kronor.

Af statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 14 januari detta år, i utdrag bilagdt ofvanberörda proposition, inhemtas, att jernvägsstyrelsen, med förmälan att under år 1894 till förstärkning af dragkraften vid Gellivara-banan ditsändts 16 godslokomotiv, hvilka måst tagas från de öfriga bandelarnes reserv, förklarat nyanskaffning af lokomotiv vara en bjudande nödvändighet. Tio lokomotiv af nyare och kraftigare konstruktion än nyssnämnda 16 stycken ansågos lemna samma dragkraft som dessa.

Jernvägsstyrelsen hade vidare anmält, att för Gellivara-banans räkning styrelsen under år 1894, för att icke behöfva af brist på materiel afstå från vinsten af de transporter, som erbjudits, nödgats af aktiebolaget Gellivare malmfält förhyra ett stort antal för malmtransport inredda vagnar. Äfven med denna hjelp hade emellertid svårigheter yppat sig att fullgöra den erforderliga transporttjensten; och då hyran för dessa vagnar naturligtvis vore ej obetydligt högre än räntan på det kapital, som motsvarade den hyrda materielens anskaffningsvärde, syntes det styrelsen, med hänsyn till den stora sannolikheten af malmtrafikens fortgång under en längre tid i allraminst samma omfattning som egt rum under år 1894, vara ekonomiskt rigtigt, att snarast möjligen för statens räkning inköptes vare sig de vagnar, som nu förhyrdes, eller andra dylika, för malmtransport särskildt byggda, och hade styrelsen i sådant hänseende beräknat, att ett antal af 150 vagnar skulle tills vidare vara tillräckligt för att tillgodose rörelsens behof.

Slutligen anförde jernvägsstyrelsen, att den nedsättning af personbiljettprisen på längre afstånd i Norrland, hvilken styrelsen under året funnit sig böra vidtaga, hade haft till följd en ej obetydlig ökning af persontrafiken derstädes, hvilken ökning kräfde ett tillägg till den från början synnerligt knappt tillmätta personvagnsmateriel, som anskaffades med hänsyn till norra stambanans utvidgning; och ansåg styrelsen den af nu angifna grund erforderliga nyanskaffningen böra omfatta allra minst 4 andra och tredje klassens bogievagnar.

Kostnaden för den nyanskaffning af rullande materiel, hvarom styrelsen sålunda ansett sig böra göra underdånig framställning, uppgår till:

för 10 godstågslokomotiv à kr. 50,000	kr.	500,000: —
» 150 malmvagnar à kr. 3,000	»	450,000: —
» 4 2:dra och 3:dje klassens bogievagnar à kr. 21,000	»	84,000: —
» axlar och hjul till ofvanstående vagnar	»	170,000: —
» apparater för belysning, bromsning, uppvärmning af lokomotiven och vagnarne m. m.	»	46,000: —
eller tillsammans	kr.	1,250,000: —

Chefen för civildepartementet, som ansett nedsättning af det för år 1896 begärda beloppet för anskaffande af malmvagnar icke böra ifrågasättas, har deremot beträffande återstoden af anslaget, eller 800,000 kronor, funnit densamma lämpligen kunna fördelas på två år, att utgå med hälften under hvartdera af åren 1896 och 1897.

Utskottet hemställer,

att Riksdagen, med afslag å herr friherre Klinckowströms ofvan omförmälda yrkande, må, i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag, till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade jernvägar bevilja ett anslag å 1,250,000 kronor och deraf till utgående under år 1896 anvisa ett belopp af 850,000 kronor.

Om sättet för anvisande af sistnämnda summa kommer utskottet att framdeles afgifva yttrande.

3:o.

Kongl. Maj:t har i statsverkspropositionen ytterligare föreslagit Riksdagen medgifva, att för *anläggande af ett jernvägsspår mellan Malmbergets station å Luleå—Gellivara-banan till utmålen Välkomman, Johan och Baronerna* må af jernvägstrafikmedlen användas ett belopp af högst 187,000 kronor.

Å denna framställning har herr friherre *Klinckowström* i sin ofta nämnda motion yrkat afslag.

Af det vid ofvanberörda proposition fogade utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden inhemtas, att, sedan aktiebolaget Gellivare malmfält hos jernvägsstyrelsen gjort framställning om utläggande af ett jernvägsspår från Malmbergets station å Luleå—Gellivara-banan till utmålen Välkomman, Johan och Baronerna, nämnda styrelse uti underdånig skrifvelse den 15 september 1894, med öfverlemnande af genom styrelsens försorg uppgjorda förslag till ett spår från Malmbergets station till Välkomman äfvensom till ett sidospår till utmålen Baronerna, hemstält om nådigt bemyndigande att få af det under år 1894 uppkommande öfverskottet å Gellivara-banans trafikmedel använda ett belopp af högst 62,000 kronor till anläggning af berörda två spår, hvaremot styrelsen beträffande utmålen Johan anfört att, då dessa låge bakom Välkomman och till följd af terrängsvårigheter icke syntes kunna bearbetas, förr än malmen kunde angripas från en genom Välkommans lager upptagen stoll, någon särskild spåranläggning till berörda utmål icke för närvarande syntes böra ifrågakomma. I skrifvelsen har jernvägsstyrelsen vidare andragit, att, då jernvägens utgifter för trafikens ombesörjande

vid Malmbergets station naturligen tilltoge i den mån, utlastningsställena ökades och förlades på stora afstånd från hvarandra, den fordran syntes, under förutsättning att fraktafgifterna för malmen bibehölles lika låga som för närvarande, med skäl kunna ställas på bolaget, att detsamma skulle, så länge det begagnade sig af nu omhandlade spår, till jernvägen erlägga en årlig afgift, motsvarande räntan å det för spåranläggningen erforderliga kapitalet jemte den tillökning i omkostnader, spårets trafikerande komme att medföra; att styrelsen ansett denna afgift skäligen kunna bestämmas till 4,000 kronor; att bolaget härförutom syntes böra, i enlighet med hvad i dylika fall vore öfligt, tillförbindas att kostnadsfritt till staten öfverlemna all den enskilde tillhöriga mark, som för spåranläggningen erfordrades; samt att utfästelse af bolaget att underkasta sig dessa fordringar syntes böra uppställas såsom uttryckligt vilkor för spåranläggningens utförande.

Sedan emellertid Kongl. Maj:t åt kommerserådet C. F. T. Nordström och professorn O. G. Nordenström uppdragit att afgifva yttrande, huruvida ifrågavarande jernvägsspårs anläggande i öfverensstämmelse med jernvägsstyrelsens förslag kunde antagas på lämpligaste sätt tillgodose ett ändamålsenligt bearbetande af ofvan omförmälda utmål, hade nämnde sakkunnige förordat ett anordnande af spåret enligt bolagets förslag, hvarigenom, efter deras förmenande, såväl grufdriftens som trafikens å Luleå—Gellivarabanan gemensamma intressen skulle bättre tillgodoses. På grund af detta uttalande och de derför anförda skäl, som äro intagna i statsrådsprotokollet, hade jernvägsstyrelsen sedermera förklarat, att den ansåge sig icke böra längre motsätta sig den mera omfattande spåranläggning som afsåges i bolagets af kommerserådet Nordström och professorn Nordenström åberopade plan. I fråga om den tillökning i anläggningskostnaden, som föranleddes af förändringen, vore styrelsen visserligen icke i tillfälle att framlägga något fullt utarbetadt kostnadsförslag, men verkställda approximativa beräkningar gåfve vid handen, att ökningen näppeligen syntes komma att understiga 125,000 kronor. De vigtigaste af de häri ingående posterna vore: för terasseringsarbeten 90,000 kronor, för vattengenomlopp 15,000 kronor, för öfverbyggnad 12,000 kronor samt för en betjeningsbostad 3,600 kronor.

Vidare hade jernvägsstyrelsen, med erinran om de af styrelsen uti underdåniga skrifvelsen den 15 september 1894 för spåranläggningens utförande föreslagna vilkor, anfört att för den nu föreslagna utvidgade spåranläggningens utförande syntes böra i fråga om tillhandahållandet af mark uppställas enahanda betingelser, som i nämnda skrifvelse omförmälts, men att, hvad den årliga afgiften beträffade, denna med af-

seende å de väsentligen ökade kostnaderna äfvensom de tekniska svårigheter i trafikhänseende, som den förändrade planen komme att för jernvägen medföra, syntes böra fastställas att utgå med, förutom det i skrifvelsen den 15 september 1894 angifna belopp, 4,000 kronor, äfven sex procent af det belopp, hvartill anläggningskostnaden enligt räkenskaperna kunde komma att uppgå.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hade jernvägsstyrelsen anhållit om nådigt bemyndigande att under nämnda vilkor få af det under år 1894 uppkomna öfverskottet å Gellivarebanans trafikmedel använda ett belopp af 187,000 kronor till anläggande af spår från Malmbergets station till Välkommans kulle i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den af aktiebolaget Gellivare malmfält uppgjorda plan.

Med afseende å denna framställning har chefen för civildepartementet yttrat, att af hvad kommerserådet Nordström och professorn Nordenström i ärendet anfört syntes framgå, att det för ett ändamålsenligt bearbetande af nu ifrågavarande utmål erfordrades, att jernvägsförbindelse mellan dessa utmål och Malmbergets station anordnades på det sätt, bolagets af jernvägsstyrelsen numera biträdda förslag angåfve. Och då statens ekonomiska intresse genom de utaf jernvägsstyrelsen för spåranläggningens utförande senast föreslagna vilkor syntes blifva behörigen tillgodosedt, ansåge departementschefen sig böra förorda, att spårförbindelse snarast möjligt bragtes till stånd i enlighet med berörda förslag. Det behöfliga anslaget borde utgå af jernvägstrafikmedlen, dit jemväl Gellivarebanans inkomster numera inginge.

Emot Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag har utskottet icke funnit anledning till annan erinran, än att det, enligt dess mening, vore ur alla synpunkter lämpligast, om de af jernvägsstyrelsen ifrågasatta vilkor för anordnandet af den af aktiebolaget Gellivare malmfält begärda spårförbindelsen uttrycktes i Riksdagens beslut.

Utskottet hemställer,

att Riksdagen, utan afseende å herr friherre Klinckowströms ofvan omförmälda yrkande, må medgifva, att för anläggande af ett jernvägsspår mellan Malmbergets station å Luleå—Gellivarabanan till utmålen Välkomman, Johan och Baronerna må af jernvägstrafikmedlen användas ett belopp af högst 187,000 kronor, under vilkor att aktiebolaget Gellivare Malmfält ej mindre till staten kostnadsfritt öfverlemnar all den enskilde tillhöriga mark, som erfordras för nämnda

spåranläggning, än äfven, så länge bolaget begagnar sig af spåret, till jernvägen erlägger en årlig afgift af 4,000 kronor, jemte sex procent af det belopp, hvartill anläggningskostnaden enligt räkenskaperna kan komma att uppgå.

Statens jernvägsbyggnader.

4:o.

Af Riksdagen har Kongl. Maj:t i propositionen om statsverkets tillstånd och behof äskat medgifvande att, för *uppförande vid Boden af en för de öfre delarne af norra stambanan och Gellivarabanan gemensam reparationsverkstad,* må af de till arbetena å stambanan mellan Vännäs (Nyby) och Öfver-Luleå (Boden) af Riksdagen beviljade medel användas ett belopp af 100,000 kronor.

I statsrådsprotokollet omförmäles angående detta ärende till en början, att jernvägsstyrelsen afgifvit förslag å de arbeten, som under innevarande år borde för jernvägsanläggningens genom öfre Norrland komplettering och fullbordande utföras med befintliga penningtillgångar af de till jernvägsbyggnaden anvisade medel, hvilka tillgångar styrelsen beräknat vid 1894 års slut uppgå till omkring 300,000 kronor.

Bland de arbeten, hvilka, då bandelen Vännäs—Boden den 6 augusti 1894 öppnades för allmän trafik, återstodo att utföra, var äfven, enligt hvad styrelsen upplyst, anläggandet af en reparationsverkstad, som fans upptagen i den plan, som uppgjordes af den år 1885 tillsatta komitén för afgifvande af yttrande i fråga om byggnadssättet m. m. för stambanan genom öfre Norrland. Denna verkstad, hvilken styrelsen, lika med komitén, ansett böra förläggas vid Boden, har af styrelsen beräknats till en kostnad af 100,000 kronor.

Då en verkstad, der de lokomotiv och vagnar, hvilka trafikerade de nordligaste stambanedelarne och Gellivarabanan, kunde intagas för undergående af mera betydande reparationer, icke funnes på närmare håll än i Östersund — en uti Luleå i ett gammalt lokomotivstall anordnad mindre verkstad kunde nemligen endast användas för obetydligare reparationer — vore behofvet af den ifrågasatta reparationsverkstaden oafvisligt till undvikande af de dryga kostnader, som vore för-

enade med materielens transporterande den långa vägen till Östersund och åter, kostnader, för hvilka, hvad de å Gellivarabanan använda malmvagnarne anginge, icke någon ersättning genom fraktinkomster under transporten till och från Östersund kunde påräknas, då dessa vagnar svårligen lämpade sig för transport af vanligt gods.

Efter anförande häraf yttrar departementschefen:

»Då, såsom nämnts, den ifrågasatta verkstadsbyggnaden ingick i den plan för norra stambanans framdragande genom öfre Norrland, som uppgjordes af 1885 års jernvägskomité och hvilken legat till grund för de sedermera tid efter annan fastställda planerna för byggnadsarbetena, skulle jag icke hysa någon betänklighet att tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att för ändamålet anvisa medel från befintliga tillgångar å de anslag, som Riksdagen till nämnda stambanebyggnad beviljat, derest verkstaden uteslutande vore afsedd för nämnda stambana. Men då verkstaden tillika är afsedd för Gellivarabanans behof, anser jag Riksdagens samtycke böra begäras till nämnda tillgångars användande för ändamålet.»

Utskottet hemställer,

att Kongl. Maj:ts ofvanberörda framställning må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 15 februari 1895.

På statsutskottets vägnar:

Gustaf Sparre.

Reservationer:

Vid punkten 1:o: af herrar *C. Lundeberg, A. G. L. Billing, I. Kerfstedt, E. Fränckel* och *O. Jonsson.*

Stockholm, tryckt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1895.